

BEN MALINEN

The Nature, Origins, and Consequences of Finnish Shame-Proneness: A Grounded Theory Study. Diss. Helsinki: Helsinki University Print 2010. 236 s. Elektronisena julkaisuna: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-6129-5>

Ben Malisen väitöskirjaksi tarkoittama tutkimusraportti on 214 käsikirjoitussivun laajuinen monografia. Tutkimuksen kohteena on erityisesti suomalaisen häpeän tunteen tutkiminen soveltamalla laadullista tutkimusmenetelmää (grounded theory). Aiheenalinta on tutkimuksellisesti erityisen mielenkiintoinen, koska Suomessa ei ole tehty kattavaa psykologista tai kulttuuripsykologista tutkimusta häpeästä. Tutkimuksella on ainakin periaatteessa informaatioarvoa sekä häpeän psykologiselle tutkimukselle yleensä, sen kliinisisille sovelluksille ja mahdollisille jatkotutkimuksille.

Tutkimuksen julkisanotut tavoitteet ovat seuraavat: minkälaiset olosuhteet ovat alttiuttavia tekijöitä suomalaisten häpeätaipumuksen kehittymiselle ja millaiset kokemukset aiheuttavat ja muokkaavat häpeän tunteita ja kokemuksia? Millaisia strategioita, taktiikoita ja defensesjä suomalaiset käyttävät lapsuudessaan, nuoruudessaan ja aikuisuudessaan tullakseen toimeen häpeän tunteittensa ja häpeän kokemustensa kanssa; kuinka ihmiset kuvaavat häpeän tunteitaan ja kokemuksiaan sekä millaista roolia häpeä näyttelee aikuisten henkilökohtaisessa, mentaalisisä ja sosiaalisessa elämässä.

Kokonaisuutena tutkimustavoitteet ovat laajoja, mikä sinänsä sopii eksploratiiviseen uuteen tutkimus-

alueeseen. Kirjallisuus ja metodiikka olisivat kuitenkin mahdollistaneet myös eritellymän tavoiteasetelman. Näistä huomautuksista huolimatta, käsikirjoituksen johdanto ja tavoitteet on esitetty väitöskirjatyöhön hyväksyttävällä tavalla.

Malisen tutkimusraportissa esitellään laajasti – lähes 60 sivulla – häpeään tai sen psykologiaan yhdistettävissä olevaa tieteellistä kirjallisuutta. Metodologia-osassa tutkija esittelee laajasti kvalitatiivisen metodologian, erityisesti grounded theoryn, perusteita ja esittelee tämän tutkimuksen aineiston keruun.

Aiemman tutkimuksen huomioon ottaminen näyttää hyvin perusteelliselta, mutta sitä vaivaa josain määrin hajanaisuus. Tutkija ei rakenna kirjallisuuskatsausta tutkimuksen tavoitteisiin tähtäävästi, mistä syystä lukijalle ei synny selkeää kuvaa siitä, miten tutkija itse jäsentää aiempaa tutkimusta. Näistä huomautuksista huolimatta aiemman tutkimuksen huomioon ottaminen on esitetty väitöskirjatyöhön hyväksyttävällä tavalla. Osittain sitä voi jopa käyttää opetustarkoituksiin.

Malinen esittelee monipuolisesti häpeään liittyvää käsiteverkostoa. Varsin selväksi lukijalle käy häpeän diffundoituminen hyvin laajasti yksilön kehityspsykologian keskeisiin ilmiöihin ja myös perheympäristön vuorovaikutusdynamiikkaan. Onkin tämän vuoksi ymmärrettävää, ettei työ ole käsitteellisesti yhtä selkää kuin useiden muiden psykologisten ilmiöiden käsiteapparaatti. Tutkija olisi voinut pohtia tätä kirjallisuuden kokonaisuudesta nousevaa tosiasiaa enemmän ja tarkemmin. Kokonaisuutena työ on kuitenkin käsitteellisesti riittävän selkeä ja täyttää tältäkin osin väitöskirjatyön kriteerit.

Koska häpeä diffundoituu taustakirjallisuuden mukaan ainakin alttiutena jo varhaisesta lapsuudes-

ta ihmisen ja hänen kulttuurinsa kuodelmaan, erityiseksi ongelmaksi muodostuu, miten sitä voidaan tieteellisesti tutkia. Ilmeisesti ainoa soveltuva metodinen lähestymistapa on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimusmetodiikka, jota nyt tarkastettavassa väitöskirjassa on monipuolisesti pyritty soveltamaan.

Tutkija esittelee laajasti kvalitatiivisen tutkimuksen teoreettista taustaa, erityisesti Glaserin ja Straussin grounded theory -metodiikkaa ja sen historiaa. Esitys muodostuu jossakin määrin jopa tarpeettoman laajasti metodiikan taustaa kuvaavaksi niille lukijoille, jotka entuudestaan tuntevat kvalitatiivisen tutkimuksen metodiikkaa, mutta on toisaalta perusteltua tällaiseen metodiikkaan perehtymättömälle lukijalle. Tutkija käyttää metodiapparaattia asianmukaisesti, joskin hän olisi voinut perusteellistemmin kuvata, miten kategoriat ja niiden väliset suhteet syntyivät. Tutkimusmenetelmät on valittu suhteessa tutkimuksen tavoitteisiin kiitettävällä tarkkuudella. Tutkija on selvästi perehtynyt metodiikkaan perusteellisesti.

Malinen on kerännyt tutkimusaineistonsa julkaisemalla sanomalehdissä ja ammattilehdissä ilmoituksen, jossa pyydettiin kirjoittamaan omista syyllisyyden ja häpeän tunteista ja kokemuksista. Vastauksia hän sai yhteensä 325 henkilöltä. Määrällisesti materiaali on tämänkaltaiseen tutkimukseen erittäin hyvin riittävä. Perusmateriaalista otettiin tähän tutkimukseen 135 henkilöä, joskaan tekstistä ei käy selvästi ilmi, millä perusteella valinta on tehty. Alkuperäisestä 325 henkilön joukosta 19 syvähaastateltiin, joista seitsemän useaan kertaan. Lisäksi haastatelluille käytettiin International Shame Scalea. Haastattelut nauhoitettiin ja transkriboitiin selektiivisesti. Materiaali painottui voimakkaasti naispuolisiin vastaajiin ja

haastateltuihin: 82 % perusaineis-
tosta oli naisia. Haastatelluista 13 oli
naisia ja kuusi miehiä. Haastateltu-
jen keski-ikä oli 53 vuotta.

Kun ajatellaan tutkimuksen ta-
voitetta, suomalaisen häpeän tut-
kimusta, materiaali antaa ehkä
enemmänkin kuvaa myöhemmän
keski-ikäisten naisten häpeästä, jos-
kin ikävariaatio oli myös laaja: 19–
90 vuotta. Väittelijä on itse suorit-
tanut aineiston keruun, haastatte-
lut ja analysoinnin kiitettävän hy-
vin. Kvalitatiivisen tutkimusosion
materiaali on taltioidu tarkasti, jos-
kin se on ainakin sukupuolen suh-
teen viino ja tutkittavien selekoitu-
minen perusmateriaalista jää teks-
tissä epäselväksi.

Tutkimuksen laadullinen ana-
lyysi on suoritettu johdonmukai-
sesti. Tulosten esittely ja tutkimus-
prosessin strukturoitumisen kuvaus
kokonaisuudessaan olisi kuitenkin
voinut olla jäsentyneempää meto-
diikkaluvussa esitetyn kaavion mu-
kaisesti. Tutkimuksen ydinkatego-
riaksi koko tutkimuksessa muodos-
tui "Lack of gaining love, valida-
tion and protection as the authen-
tic self".

Raportissa kuvallisesti esitetty
malli on sinänsä mielenkiintoinen
ja perustuu esitettyyn aineistoon,
mutta jää mahdollisesti siinä mää-
rin yleiselle tasolle, että häpeäspe-
sifisyys hämärtyy. Lukija jää tässä
yhteydessä kaipaamaan viittausta
nimenomaan suomalaiseen häpe-
ään, joka on tutkijan erityisfokus.
Toisaalta tutkija on johtopäätöslu-
vussa varsin erinomaisesti esittä-
nyt ydinkategorian keskeiset ulot-
tuvuudet. Esitetty jaottelu "wrest-
lers", "survivors" ja "defenders"
on mielenkiintoinen, ja se on tut-
kimuksen kannalta jopa spesifimpi
koko kuin ydinkategoria, mutta tu-
kee kuitenkin ydinkategoriaa.

Materiaali on teemoitettu hyvin
monipuolisesti ja siten, että edel-
lä mainittu mallintaminen saa siitä
vakuuttavaa tukea. Keskeiset tee-
mat tai kategoriat olivat: lapsuuden
ja nuoruuden kokemukset, hylkää-
misen, kaltoin kohtelun ja hyväksi-
käytön kokemukset, häpeän kanssa

selviytymisen strategiat ja tavan-
omaiset taktiikat ja häpeän seura-
ukset. Nämä jakautuivat 16 alatee-
maan tai -kategoriaan.

Valitut vinjetit ovat suurelta osin
vakuuttavia, mutta ainakin osassa
niistä on vaikea nähdä yhteyttä ni-
menomaan häpeään tai häpeäalitti-
uteen. Toisaalta esimerkiksi syylli-
syyden ja häpeän toisiinsa kietou-
tuminen on osa tutkimuksen ha-
vaintoja. Tutkija mainitsee myös,
että yksi useimmin ilmaistuista tun-
teista oli pelko. Sitä hän ei kuiten-
kaan käsittele johdannossa, tulok-
sissa tai diskussio-luvussa. Kun lu-
kee tekstiä erillisten teemojen kuva-
uksena, syntyy monipuolinen kuva
häpeän tai häpeäalittisuuden kutou-
tumisesta hyvin moninaisesti tut-
kittujen psykologiaan ja historiaan.
Pidän tätä yhtenä tutkimuksen kes-
keisistä havainnoista. Esitetyistä
vinjeteistä syntyy kokonaisuudes-
saan rikas kudelma häpeän erilai-
sista ulottuvuuksista ja seurauksis-
ta. Vinjetit viittaavat myös siihen,
että materiaalia olisi mahdollista
analysoida edelleen syventyen joi-
hinkin erityiskysymyksiin.

Selkeää, eriteltyä vastausta alus-
sa esitettyihin tutkimuksen tavoit-
teisiin tutkija ei esitä, mutta vasta-
ukset kaikkiin tutkimuskysymyksiin
ovat löydettävissä tarkalla luke-
misella kokonaistekstistä. Tulokset
ovat kokonaisuutena vakuuttavas-
ti osoitettuja käytetyn metodiikan
avulla. Ne olisi kuitenkin voinut kir-
joittaa järjestelmällisemmin ja eri-
tellymmiin. Johtopäätökset on tehty
asianmukaisesti vertaamalla kuta-
kin tulosta aikaisempaan tutkimuk-
seen. Uutta tietoa tutkimus tuot-
taa ennen kaikkea häpeästä yleisel-
lä tasolla, joten koko tutkimuksen
ekploratiivinen luonne toteutuu kii-
tettävästi. Sen sijaan erityisesti suo-
malaisen häpeän erityispiirteiden
hahmottaminen jää epämääräisem-
mäksi. Tutkimus on kokonaisuutena
merkittävä häpeän olemusta tar-
kasteleva perustutkimus.

JUKKA AALTONEN
PROF. EMER., JYVÄSKYLÄ

LEA RÄTTYÄ

Diakoniatyö yksilöllisenä ja
yhteisöllisenä auttamisena
yhteiskunnallisessa muu-
toksessa. Diss. Kuopion
yliopiston julkaisuja E 179.
Yhteiskuntatieteet 2009.
203 s.

Lea Rättyän väitöskirja *Diakonia
yksilöllisenä ja yhteisöllisenä aut-
tamisena* on monografia, jossa tar-
kastellaan tänä päivänä mielen-
kiintoista, vähän tutkittua, ja osal-
taan suuren yleisön keskuudessa
myös melko vähän tunnettua dia-
koniatyön tehtävää. Tutkimuksen
alkuun on rakennettu tiivis katsa-
us diakoniatyön historiallisesta ke-
hityksestä ja kehityksen yhteydestä
yhteiskunnallisiin muutoksiin. Esi-
tys on tarpeellinen ja mielenkiintoi-
nen tausta tutkimukselle. Jäin kui-
tenkin miettimään diakoniatyön
ja diakonisen hoitotyön (vrt. par-
ish nursing) eroja ja yhteneväisyyk-
siä sekä painopistealueita. Myös
se, miten näiden virkojen määrälli-
nen kehitys on edennyt kirkon pii-
rissä, olisi tuonut mielenkiintoisen
lisän esitykseen. Viitteinä käyte-
tyn lähdeaineiston luotettavuudes-
ta tai tasosta ei ole mainintoja. Eri-
laiset lähdeaineistot ovat toimineet
samanarvoisina lähteinä. Lisätietoa
erityisesti Oulun hiippakunnan eri-
tyspiirteistä ja kyseisen alueen his-
toriasta olisin kaivannut esitettyä
enemmän. Luku tuo kuitenkin ai-
hepiiriä tuntemattomalle tiiviin ja
sisällöltään relevantin katsauksen
tutkittavaan ilmiöön. Tutkija on eri-
tyisen ansiokkaasti ja mielenkiin-
toisesti sitonut diakoniatyön muu-
toksen yhteiskunnassa tapahtuneis-
iin muutoksiin.

Luvussa neljä ja viisi avataan
tutkimuksen metodologisia ratkai-
suja. Luvut ovat perusteellisesti kir-
joitettuja ja osoittavat tutkijan pe-
rehtyneisyyden laadulliseen lähes-
tymistavan traditioon ja toteutta-
miseen. Luvut "laadullinen lähesty-
mistapa" ja "tutkimuksen vaiheet ja
eteneminen" (tutkimukseen osallis-